

ای نام تو بهترین سرآغاز

دیسکوگرافی و نغمه‌های محلی

نغمه‌های محلی به عنوان یکی از اصلی‌ترین، بکرترین و گسترده‌ترین منابع در شناخت موسیقی کهن سرزمینها و ریشه‌های آن، همواره از منظرهای گوناگون، مورد توجه پژوهشگران بوده اند و توجه و بررسی آنها، به ویژه سابقه‌ای طولانی در حوزه فرهنگ و تمدنی ایران دارند.

طی مراحل شکل‌گیری موسیقی دستگامی و ردیف ایرانی و تغییرات و تبدلات موسیقی مقامی قدیم، بسیاری از نغمه‌های محلی در جایگاه تکامل یافته یا جدیدی جانمایی و بازتعریف شده‌اند و در منابع مکتوب و مستند به تاریخ شفاهی، حکایاتی از شنیدن اتفاقی و گردآوری نغمه‌هایی متروک توسط اساتید و استفاده از آنها در ردیف، نقل شده است.

به دلایل گوناگون، در طی دوره ضبط صفحه، توجه و تلاش نسبی برای ضبط نغمه‌های محلی صورت گرفته است. علاقمندی کمپانیهای ضبط به داشتن مجموعه‌ای متنوع از آثار ضبط شده از نواحی مختلف با نگاه به بازار آن نواحی و مناطق همراه بوده است. هماهنگ با این رویکرد، نمایندگان کمپانیهای ضبط، نسبت به شناسایی و عقد قرارداد با خوانندگان و هنرمندان مناطق مختلف اقدام نموده‌اند که در برخی موارد و بر اثر حسن انتخاب، آثاری ارزشمند ضبط شده و به یادگار مانده است.

در بین صفحه‌های ضبط شده در سال ۱۲۸۴ شمسی در تهران، به عناوین متعددی برمی‌خوریم که دال بر داشتن ریشه‌ای محلی است. صفحه‌های ضبط شده در بین دو جنگ جهانی، از این جهت دارای آثاری بیشتر و متنوع‌تر می‌باشند.

ضبط آثار کردی از "مهرباقری خانم" و "سید علی اصغر کردستانی"، گیلکی از "حسن خان سنجلانی" و "ابوالحسن خان صبا"، ترکی از "اقبال السلطان"، آسوری از "مادام بلانش" و ارمنی از "پری آغابابف"، "مادام گاسپاریان" و دیگران، نشان توجه گسترده‌تر به خرده فرهنگها است که بر روی لیبهای گوناگون فارسی قابل ردگیری می‌باشد.

از سوی دیگر توجه بیشتر به ضبط آثار هنرمندانی از سایر شهرهای ایران نظیر "حسینعلی خان نکیسا" از تفرش، "آقا مهدی نوائی"، "تاج اصفهانی" و "ادیب خوانساری" از اصفهان، "یعقوب خان رشتی" (نوازنده فلوت) از رشت، "سید جواد بدیع‌زاده" و تاثیرپذیری مبنایی او از استمرار خط هنری و موسیقی در کاشان و . . . در این دوره، کمک کننده به شناسایی ریشه‌های بسیاری از نغمه‌هاست.

کار سازمان یافته "مدرسه عالی موسیقی" را در توجه به نغمه‌های محلی و ثبت و ضبط آنها نیز نبایستی از نظر دور بماند. تاسیس "مدرسه صنایع مستظرفه" در رشت با امتیاز کلنل وزیری و به مدیریت "ابوالحسن خان صبا"، اگرچه دیری نمی‌پاید ولی به گردآوری برخی از نغمه‌های محلی گیلکی نظیر "زرد ملیجه" توسط وی منجر می‌شود.

در دو دهه ۱۳۲۰ و ۱۳۳۰ شمسی توجه به جمع‌آوری نغمه‌های محلی و فولکلوریک توسط "هنرستان ملی موسیقی" و "صدا خانه ملی" و برخی از پژوهشگران عرصه موسیقی به ویژه "لطف‌الله مفخم پایان"، گسترش بیشتری می‌یابد. انتشار آثاری مکتوب از موسیقی محلی مازندران، گیلان و دشت باوی

دارد و پژوهشگران عرصه موسیقی محلی و نغمه‌های فولکلوریک را با دریای گسترده‌ای از منابع دست اول مواجه می‌سازد که بسیاری از آنها، آثاری صوتی حاوی اطلاعاتی مکتوب و احتمالاً تصویر (مندرجات لیبها)، با انتشار محدود می‌باشند. پرداختن به نغمه‌های آذری که طی مقاله "تبریز و صنعت ضبط صدا" انجام شده موید این مدعاست.

ضبط میدانی اینگونه آثار مورد اهتمام موسسات پژوهشی خارجی نیز بوده که بهترین مصداق آن، ضبط و عرضه "آواهای ایل بختیاری" به صورت صفحه‌های ۳۳ دور در فرانسه می‌باشد. در مجموعه صفحه‌های یونسکو نیز قطعاتی از آثار محلی اقوام و مناطق ایران وجود دارد.

آخرین مجال عرضه نغمه‌های محلی به صورت صفحه را باید در صفحه‌های "کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان" جستجو کرد که برخی از آوازهای محلی را با اجرای "پری زنگنه" و "مینو جوان"، در اوایل دهه ۱۳۵۰ شمسی منتشر کرده‌اند.
امیر منصور

صورت می‌گیرد و به موازات آن، افزایش چشمگیری در نغمه‌های محلی ضبط شده روی صفحه‌های سنگی دهه ۱۳۲۰ شمسی مشاهده می‌شود. آثار محلی مازندرانی بر روی صفحه‌های نوای ایران و "هیزماسترز ویس" با صدای "دلکش"، آثار کردی با صدای "البرزی" بر روی صفحه‌های ادنون و کلمبیا، آثار گیلکی با صدای "عاشورپور" بر روی صفحه‌های کلمبیا و هیزماسترز ویس، آثار آذری بر روی صفحه‌های هیزماسترز ویس، شهرزاد و موزیکال و آثار محلی متعدد دیگری می‌تواند موضوعی باارزش در بررسی‌های دیسکوگرافی صفحه‌های سنگی باشد. اجرای اپراتیک و ضبط برخی از آثار یادشده در اروپا در فاصله سالهای ۱۳۳۵ و ۱۳۳۷ شمسی، توسط "منیر وکیلی" و "شوفا عصار" نیز بر روی صفحه‌های وینیل مشاهده شده است و قبل از آن نیز ضبط برخی قطعات با صدای "فرح عافیت‌پور"، در بین ضبط‌های خصوصی ۷۸ دور هنرستان موسیقی انجام گرفته است.

توسعه فرستنده‌های استانی رادیو و افزایش ساعات برنامه‌ها آنها از سایر عوامل کمک کننده به گردآوری و ضبط نغمه‌های محلی بوده است. بسیاری از آثار ضبط شده در استودیوهای استانی، در طول دهه ۱۳۴۰ شمسی به صورت صفحه‌های وینیل ۴۵ دور منتشر می‌گردند که در بین آنها آثار ارزشمندی از موسیقی محلی مناطق و اقوام گوناگون وجود دارد و نام بسیاری از هنرمندان، خوانندگان و نوازندگان بر لیبهای آنها ثبت شده است که شاید برخی از این آثار، حاوی اطلاعاتی منحصر به فرد از این نغمه‌ها یا این هنرمندان باشد.

در این مختصر حتی مجالی برای پرداختن به نام هنرمندان و عناوین آثار یافت شده از هر قوم و منطقه وجود ندارد و تنها می‌توان به این اشاره بسنده کرد که تنوع چشمگیری در صفحه‌های ۴۵ دور محلی وجود

**برای عضویت در گروه مطالعات
دیسکوگرافی فارسی و درخواست
شماره‌های قبلی صفحه سنگی و مجموعه
اسناد ضمیمه آن،
به سایت
www.persiandiscography.com
مراجعه نموده و یا با نشانی اینترنتی
Pd.am78@gmail.com
مکاتبه فرمایید.**